

kairo

na otoku sredi nila...

živa emeršič-mali

ZAKAJ. Jubilejni mednarodni filmski festival v Kairu je nudil precej drugačno podobo, kot tistikrat, pred sedmimi leti, ko sem ga obiskala prvič. Takrat sem iz nekdanje Juge po naključju pospremila slovenski film *Kavarna Astoria* Jožeta Pogačnika in Žarka Petana, ker pač nihče od avtorjev in igralcev ni bil pripravljen iti. Predlani je slovensko kinematografijo v Kairu predstavljala *Halgato Andreja* Mlakarja in Ferija Lainščka, na dvajsetem festivalu decembra lanske leto pa *Carmen* Metoda Pevca – v tekmovalnem programu trinajstih debitantskih filmov, imenovanem po egiptovskem nobelovcu, literatu in scenaristu Nagibu Mahvouzu. **ZATO.** Festival je bil v svoji jubilejni izdaji po zunanji formi bolj racionalen, skorajda evropski, vsebinsko pa polnejši, bolj razgiban, predvsem pa tekmovalen in z mednarodno žirijo, ki ji je predsedoval Gian Luigi Rondi, predsednik beneškega Bienala. Trajal je dva tedna in v tem času pokazal 226 filmov iz 43 držav sveta. Uradni program so sestavljale tekmovalna selekcija dvajsetih filmov, (med njimi trije ameriški, trije egiptovski, dva nemška in italijanska filma, ter po eden iz Alžirije, Kanade, Francije, Rusije, Indije, Palestine, Nizozemske, Kitajske in Španije), izbrana ponudba svetovnih uspešnic, imenovana Festival festivalov in Informativna sekcija. Osrednje jedro festivalske ponudbe so dopolnjevali retrospektiva egiptovskega filma ob stoletnici gibljivih slik, in hommagi trem evropskim avtorjem, Čehu Jaromilu Jirešu, Italijanki Lini Wertmüller in Špancu Vincentu Arandu. Devet posebnih sekcij je predstavilo generacijske, zgodovinske ali žanrske izseke posameznih nacionalnih kinematografij, na primer najnovejšo ameriško neodvisno produkcijo, sodobno madžarsko, zadnjo armensko, nizozemsko produkcijo osemdesetih in devetdesetih, mladi italijanski film in tako naprej.

NEKOČ. Vse skupaj se je začelo precej manj spektakularno kot kaže današnjih 500 mednarodnih gostov, skoraj pol milijona lani prodanih vstopnic in spoštovanja vreden proračun v višini 2,5 milijona egiptovskih funtov, brez pomoči državnih virov. Leta 1976 so ustanovili majhen festival za trideset sodelujočih filmov, ki ga je Mednarodno združenje producentov po trinajstih letih razpustilo, ker ni ustrezal pravilom. Egipčani so leta 1985 poskusili znova, tokrat z jasnim konceptom in festival uspeli pred tremi leti spremeniti v tekmovalno prireditvev. Zanimivo je, da je utrditvev fetivala potekala vzporedno z upadanjem egiptovske filmske produkcije, njegova levitev v mednarodni tekmovalni festival pa je skoraj natanko sovpadala z najnižjo točko v sicer bogati zgodovini egiptovske filmske kinematografije. Egipt je bil na svojem vrhuncu največji izvoznik filmov za ves arabsko govoreči svet in največja filmska velesila Bližnjega vzhoda. V legendarnih studijih ob Nilu so v času največjega razcveta, v 40-tih in 50-tih letih, proizvedli tudi po 100 filmov letno. Na začetku devetdesetih pa so se znašli v kleščah ideje o privatizaciji. Vsi studiji, vključno z največjim in najstarejšim v arabskem svetu, Misr Production, laboratoriji in dvorane, so bili ponujeni v odkup. Število producentov se je od dvestotih zmanjšalo za skoraj desetkrat, število posnetih filmov pa na trideset do petdeset.

VMES. Že leta 1994 je država energično posegla v razpadajočo in kaotično industrijo najpomembnejše zabave v arabskem svetu in odločila, da filmska industrija ostane pri državnem koritu. Posebnemu projektu oživitve kinematografije je namenila pol milijarde egiptovskih funtov. Ministrstvo za kulturo financira posamezne projekte do 60% vrednosti. V predlanskem letu so na ta način posneli 25 celovečernih igranih filmov, v letu 1996 pa komaj 15. Egiptovska državna televizija je čez noč postala najmočnejši filmski producent, spodbujena z velikanskim uspehom zgodovinskega epa *Naser 56*, ki je bil lanski poletni hit v večini arabskih držav. Eden od razlogov za sorazmerno visoko ceno povprečnega egiptovskega filma je zvezdniški sistem, ki spominja na hollywoodskega iz petdesetih let, in pa dejstvo, da gre polovica proračuna za

DANES. Letno uvozijo v Egiptu 350 filmov, od tega 345 ameriških. Cenzura je še vedno predmet javnega spora, ena od glavnih privlačnosti festivala pa so predstavitve necenzuriranih filmov. V Egiptu, kjer živi 60 milijonov ljudi, je danes samo 150 kinematografov (leta 1953 jih je bilo 450), deset od enainosemdesetih v širšem Kairu pa jih premore sodobno in ustrezno opremo za predvajanje. V teh kinih so dva tedna vrteli festivalske filme. Za evropskega gledalca so seveda posebno zanimivi egiptovski filmi. V nasprotju s svojimi starejšimi režiserskimi kolegi, ki so negovali dramo kot žanr *par excellence*, se generacija mladih avtorjev brez predsodkov inspirira ob žanrski raznovrstnosti svetovne kinematografije. Tarek el Elmissany, Kiary Beshara, Daoud Abdel Sayed in Monier Rady so v tem hipu najbolj obetavni mladi režiserji, njihovi filmi pa kažejo presenetljivo nekonvencionalen pripovedni slog, sproščeno avtorsko poetiko in moralno neobremenjenost v pristopu do obravnavane teme. Te so karseda različne: emigracije mladih v obljubljeno deželo Ameriko, socialni problemi, sodobna družbena odtujenost, droge, vprašanja morale in etike v vrtincu razpadanja tradicionalnih družbenih vrednot, po filmski formi pa segajo od klasične drame preko *road movieja* do akcionerja. Edino področje zahodne kinematografije, ki kljub duhovni liberalizaciji zadnjih let velja za tabuizirano, je spolnost. V sodobne egiptovske filme je na velika vrata vstopilo nasilje, najbrž deloma tudi kot odmev nasilja v egiptovskem vsakdanjiku, odnosi med spoloma pa so še vedno prikriti s feredžo, ki jo še vedno nosi dobra polovica egiptovskih žensk, tudi izobraženk. Značilno za filmsko popolnoma zamerikanizirani Egipt je tudi to, da ti filmi pri občinstvu niso bili najbolje sprejeti, pohvalila pa jih je domača kritika, ki jim je dodelila vrsto nagrad na arabskih festivalih. Egipt se tudi tu kaže kot dežela neverjetnih, celo paradoksalnih nasprotij. Filmsko občinstvo, pretežno seveda moško, "pogoltne" po 345 ameriških filmov na leto, ki kljub temu, da so cenzurirani (zadnje čase režejo samo še seks, nasilja in krvi pa ne več) prinašajo veliko denarja, domači avtorji pa ostajajo še naprej stisnjeni v ozke spone tradicionalnih zapovedi in prepovedi.

NAPREJ. Edini domači film, ki je v zadnjem času navdušil občinstvo, je bil epski film o legendarnem egiptovskem vodji Gamalu Abdelu Naserju, zato ni presenetljivo, da njegov producent, državna televizija ERTU, načrtuje nov podvig te vrste, zgodovinski film o Carterjevem odkritju Tutankamonove grobnice. V primeru filma o Naserju imamo na področju filmske forme opravka s klasičnim zgodovinskim spektaklom (prej v holivudski kostumski maniri kot z evropskim vzorom zgodovinskega filma), po vsebinski pa najprej pade v oči očitna glorifikacija pokojnega državnika, tako v osebnem kot javnem življenju. Namen takšnega filma je seveda kot na dlani – oživiti egiptovski patriotizem, ki sta ga načela teror funadamentalistov in gospodarska recesija. Kaj bo odkril film o Tutankamonu, je težko ugibati, najverjetneje se bo vključil v polemični trend vračanja "ukradenih" umetnin. Egipt namreč že nekaj let skuša dobiti vsaj del najdragocenejših eksponatov, ki so jih pohlepni lovci na zaklade, pa tudi preveč vestni arheologi, odnesli v tujino na preučevanje.

INFO

Kairski festival že dvajset let vodi isti človek, Saad Eldin Wahba. Kot minister za kulturo ga je leta 1976 tudi ustanovil. Wahba je ena najvplivnejših kulturnih osebnosti Egipta in opravlja tudi funkcijo predsednika Arabskega združenja kulturnih ustvarjalcev.

Kairski festival nima svoje palače. Domuje po elitnih mestnih hotelih, ki so vsakič tudi festivalski sponzorji. Lani so festival gostili hotel Marriot na otoku Zamalek sredi Nila, velika dvorana državne opere (novinarske projekcije) in 11 najboljših kinematografov v mestu.

Festival ne dobiva nobene pomoči od vlade. Vse stroške pokriva iz dohodka od prodaje vstopnic in sponzorjev. Njegov proračun je 2,5 milijona egiptovskih funtov. Traja 2 tedna. Ima dve tekmovalni sekciji, mednarodno in debitantsko. Del festivala je tudi market za prodajo in nakup filmskih pravic za Bližnji vzhod. Na njem je v letu 1996 sodelovalo 42 producerskih hiš iz devetih držav. Levji delež zastopstva ameriških majorjev, s tem tudi zaslužka, imajo libanonski distributerji. Kairo je edini letni festival v arabskem svetu. Festival v Damasku, ki je arabsko-azijsko usmerjen ter arabsko-afriški festival v Kartagini, sta bienalni prireditvi. Kairski festival je kljub tekmovalni sekciji po izvirnem konceptu "festival festivalov". Ima kar pet selektorjev, ki so navzoči na vseh evropskih festivalih, kjer izbirajo filme za različne programe. *Carmen* so izbrali na festivalu v Karlovyh Varyh..

Kaptin
Sayyed Sa'id

The woman and the hatchet
Sa'id Marzouq

Toffaha
Ra'fat El-Meih

